

Vergaderjaar 2022-2023

20 043 Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa

Nr. 135 Brief van de minister van Buitenlandse Zaken

Aan de Voorzitters van de Eerste en van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 14 juni 2023

De commissie voor Europese Zaken van de Eerste Kamer heeft mij verzocht om een brief inzake een appreciatie van de Top van staatshoofden en regeringsleiders van de Raad van Europa (RvE) van 16-17 mei j.l. in Reykjavik.

Hierbij doe ik dit verslag ook graag aan uw Kamer toekomen.

Inleiding

Op 16 en 17 mei vond de vierde Top van de Raad van Europa (RvE) plaats in Reykjavik, IJsland. De minister-president nam deel aan deze bijeenkomst, waarbij ook een eindverklaring¹ werd aangenomen. Directe aanleiding voor de Top was de Russische agressie tegen RvE-lidstaat Oekraïne, waarmee Rusland álles waar de RvE voor staat met voeten heeft getreden. Om die reden werd Rusland op 16 maart 2022 uit de organisatie gezet. Daarbij stond in bredere zin de toenemende erosie van de basiswaarden van de RvE in Europa, mensenrechten, democratie en rechtsstaat, centraal. De Top bleek een goed moment om eensgezind het belang van de waardengemeenschap waarop de RvE is gebouwd te herbevestigen en de toonaangevende rol van de RvE op deze terreinen binnen het Europese multilateralisme te bekrachtigen. Staatshoofden en regeringsleiders spraken hun steun uit voor Oekraïne en benoemden de prioriteiten van de RvE voor de komende jaren. Een belangrijk resultaat van de Top was de oprichting van het register voor schade veroorzaakt door de agressie van de Russische Federatie tegen Oekraïne (schaderegister).

Steun voor Oekraïne

De oprichting van het schaderegister voor Oekraïne is een belangrijke eerste stap in de ontwikkeling van een mechanisme voor compensatie van fysieke en mentale schade berokkend aan de Oekraïense staat en bevolking door Rusland. Mede op verzoek van Oekraïne zal het schaderegister in Den Haag worden gevestigd. Het

¹ Politieke eindverklaring van de vierde Top van de RvE
<https://rm.coe.int/4th-summit-of-heads-of-state-and-government-of-the-council-of-europe/1680ab40c1>

register is opgericht in de vorm van een *Enlarged Partial Agreement* (EPA), een beproefd RvE-instrument, waarbij niet alle lidstaten hoeven toetreden om het verdrag in werking te laten treden, terwijl het open staat voor derde landen. De Top creëerde, zoals verwacht, belangrijk momentum voor het register. Inmiddels hebben 44 landen en de Europese Unie (EU) zich aangesloten, waaronder RvE-waarnemers VS, Canada, Mexico en Japan. In de komende periode zullen de RvE, Oekraïne en andere lidstaten, waaronder Nederland, actief outreach doen naar andere landen buiten Europa om de steun voor het schaderegister verder te verbreden.

Tijdens de Top is ook besloten dat de RvE zich, samen met andere organisaties en landen, zal inzetten voor de bescherming van de rechten van kinderen in Oekraïne, hen zal ondersteunen waar nodig, zal bijdragen aan vervolging van de daders met juridische ondersteuning en zal assisteren bij het terughalen van gedeporteerde kinderen (appendix II politieke eindverklaring).

Versterking mensenrechten, democratie en rechtsstaat

De eindverklaring behelst een duidelijke herbevestiging van de basiswaarden en een vergroting van de betrokkenheid van lidstaten, inclusief het versterken van het toezicht op de naleving van uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (appendix IV politieke eindverklaring).

Mede door Nederlandse inspanningen zijn de bevordering van mediavrijheid en bescherming van journalisten in de verklaring opgenomen. Dit geldt ook voor gendergelijkheid. Dit principe werd, met een verwijzing naar het Verdrag van Istanboel dat ziet op de strijd tegen geweld tegen vrouwen en huiselijk geweld als belangrijke standaard herbevestigd. Deelname van vrouwen aan (politieke) besluitvormingsprocessen kreeg ook een plek in de aangenomen *Reykjavik Principles for Democracy* (appendix III politieke eindverklaring). Deze tien principes beschrijven in grote lijnen wat de RvE verstaat onder een goed functionerende democratie. De aanpak van corruptie en bestrijding van georganiseerde criminaliteit maken daarvan, dankzij Nederlandse inzet, onderdeel uit. De principes zullen dienen als referentie voor het tegengaan van de toenemende erosie van de democratische rechtsstaat en mensenrechten in Europa en daarbuiten.

De verklaring bevat een stevige anti-discriminatie paragraaf waarbij is afgesproken het werk op dit terrein verder te ontwikkelen. Het kabinet zal bij de opvolging scherp letten op onder meer versterking van gelijke rechten voor LHBTIQ+-personen binnen het RvE-instrumentarium, met name door institutionele verankering aan de basis, door financiële versterking van de “SOGI-unit” binnen het RvE-secretariaat, en uitbreiding van personele capaciteit. De ministeriële verklaring die het IJslands voorzitterschap namens 27 landen uitbracht n.a.v. *International Day Against Homophobia, Lesbophobia, Biphobia, Transphobia and Intersexphobia*, onderstreept deze inzet.

Tijdens de Top is ook besloten dat de RvE het werk m.b.t. mensenrechten en het milieu zal gaan versterken, gebaseerd op de politieke erkenning van het recht op

een schoon, gezond en duurzaam leefmilieu, overeenkomstig de AVVN Resolutie 76/300 (appendix V politieke eindverklaring). In de verklaring wordt de RvE aangemoedigd een intergouvernementeel comité (*Reykjavik Committee*) ter coördinatie van alle werkzaamheden ten aanzien van milieu en mensenrechten op te zetten. Ook worden staten aangemoedigd het recht op een schoon, gezond en duurzaam leefmilieu in hun nationale rechtsordes te erkennen.

Een sterkere en effectievere RvE

De behoefte aan een sterkere en effectievere organisatie op verschillende fronten werd breed gedeeld in Reykjavik. De eindverklaring van de Top beschrijft de noodzaak van een moderne organisatie, die de huidige en toekomstige uitdagingen het hoofd kan bieden: “*more agile, resilient and results-oriented*”. Ter versterking van de rol van de RvE in het multilaterale bestel voorziet de RvE een intensivering van de samenwerking met de belangrijkste partner, de EU (zie hieronder), en zet het in op een meer politieke dialoog met organisaties zoals de Verenigde Naties en de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa. De relatie en samenwerking met andere belangrijke partners, zoals maatschappelijke organisaties, moet ook effectiever en zal de komende periode worden herzien.

Toetreding EU tot het Verdrag van Istanboel en het EVRM

In aanloop naar de Top heeft het kabinet ingezet op het versterken van de samenwerking van de RvE met andere internationale organisaties, met name de EU, op basis van complementariteit. Deze versterkte band werd bevestigd door de aanwezigheid van de Voorzitter van de Europese Commissie Von der Leyen en de Voorzitter van de Europese Raad Michel op de Top, de aangekondigde toetreding van de EU tot het Verdrag van Istanboel, als ook door de verwelkoming van het voorlopig akkoord over de toetreding van de EU tot het EVRM.

Vervolgstappen

Het Comité van Ministers (CM) zal met ondersteuning van het secretariaat van de RvE de concrete vervolgstappen uitwerken en de implementatie ervan coördineren. De Secretaris-Generaal van de RvE zal de nieuwe prioriteiten in een nieuw meerjarenprogramma en -begroting van de organisatie verwerken en voorleggen aan het CM. Het kabinet is tevreden over het verloop en de uitkomsten van de Top en zal een actieve bijdrage leveren aan de opvolging van de genomen besluiten, waaronder in eerste instantie de realisering van het schaderegister in Den Haag. De eerste stappen daartoe heeft Nederland als gastland al gezet.

De minister van Buitenlandse Zaken,
W.B. Hoekstra